

“RETRAT AUDIOVISUAL”

Categoria A: Alumnat de centres educatius

Institut Antoni de Martí i Franquès

“RETRAT AUDIOVISUAL”

Categoria A: Alumnat de centres educatius. Institut Antoni de Martí i Franquès.

1. Descripció i objectius de l'activitat presentada, nombre d'alumnes que hi han participat, context en què s'ha desenvolupat i valoració de l'activitat per part del professorat.

1.1. DESCRIPCIÓ DE L'EXPERIÈNCIA

L'activitat educativa que us presentem a continuació consisteix en crear un retrat audiovisual. És per tant, un **exercici transversal** que contempla diferents fases de creació: la redacció, en primer lloc, d'una descripció escrita sobre els trets físics i/o psicològics d'una persona (real o de ficció), per després adaptar-ho, mitjançant un guió tècnic, al format vídeo.

Podeu veure el resum de l'experiència i una mostra dels vídeos creats al bloc d'educació artística “Fer visible l'invisible”:

<http://fervisible.blogspot.com.es/2016/06/retrat-audiovisual.html>

Seqüenciació de l'experiència educativa:

a) Projecció i comentari a classe d'exemples de retrats audiovisuals.

A classe vam veure i comentar alguns exemples com els retrats audiovisuals dels pares d'Amélie Poulain i d'ella mateixa a la pel·lícula "Amélie" (2001) de Jean-Pierre Jeunet. També vam fer servir l'espot de l'escola de cine ESCAC (2001) creat i dirigit per Lluís Segura, que mostra el retrat d'un noi que vol ser director de cinema. Per últim, vam posar l'exemple del vídeo creat per Alba, alumna del curs anterior, titulat “Paula”. En tots els referents comentats a classe els retrats eren de ficció.

b) Lectura de retrats literaris.

Vam continuar amb la lectura d'alguns exemples de retrats literaris facilitats per les professores de llengua i literatura catalana i castellana de l'institut, com el de la senyora Messeguer, escrit per Josep Pla a "El carrer estret", on primer es fa referència als trets

físics i després als psicològics; o el retrat d'en Rodergues, escrit per Jaume Fuster a "De mica en mica s'omple la pica", on es fa servir la comparació i la hipèrbole.

També vam llegir retrats literaris en castellà, com l'autoretrat de Miguel Cervantes a "Las novelas ejemplares", on es comença amb els seus trets físics per continuar després amb algunes anècdotes sobre la seva vida.

Tot seguit, vam establir algunes conclusions abans d'abordar el tema del retrat, ja fos escrit o audiovisual:

- Començar pels trets físics (ulls, cabells, talla...) i la vestimenta, continuar amb els trets psicològics, els gustos, costums, aficions, manies...
- Fer servir les figures retòriques literàries, que són les mateixes que es fan servir a la retòrica de la imatge: comparació, metàfora, hipèrbole, ironia, etc.

c) Procés de creació. L'exercici podia fer-se individualment o en petits grups de treball. El procés de creació va començar amb la tria de la persona retratada, que podia ser real o inventada. Vam continuar amb la descripció escrita i després la vam adaptar primer a una escaleta i després a un guió tècnic il·lustrat. Tots aquells alumnes o grups d'alumnes que ho van necessitar, van rebre suport per part de la professora en la correcció de la descripció escrita i en la concreció final de l'escaleta i el guió il·lustrat, previ a la filmació i edició del vídeo final.

Exemple de veu en off del retrat audiovisual "Pèl verd", creat per l'Eva:

"La Clara té el pèl verd. Verd com la clorofil·la. La clorofil·la la trobem a les fulles. I les fulles, als arbres. A la Clara li agrada molt pujar als arbres. També li agrada dormir, encara que no té temps, ja que estudia molt. És una científica amb inquietuds artístiques. La part esquerra del seu cervell vol ser una gran química. Però la part dreta del seu cervell vol passar el dia tocant el piano o la guitarra. També li agrada fer la *voltereta*, mirar les seves tortugues i menjar braves. Però no li agrada que la reconeixin pel seu pèl verd. Ella és més que el seu pèl verd. Ella és la Clara, i no el seu pèl verd."

d) Estrena i posada en comú de les videocreacions

La filmació i l'edició final dels vídeos es va fer fora de l'horari lectiu. El dia de l'estrena, vam comprar crispetes i begudes per animar la projecció i celebrar el final de curs i el començament de les vacances d'estiu.

Alumnes d'altres classes vam voler venir a fer d'espectadors i van compartir amb nosaltres l'esdeveniment. Algunes projeccions van fer emocionar profundament els espectadors.

1. EXTERIOR-DIA-CARRER La Júlia caminant i apareix el títol "JÚLIA".
2. INTERIOR-DIA-MENJADOR Apareixen llibres en una prestatgeria i una fotografia de la Júlia de petita.
3. INTERIOR-DIA-HABITACIÓ La Júlia sentada, subratllant un llibre i s'encèn la pantalla del mòbil, el mira.
4. INTERIOR-DIA-MENJADOR La júlia sentada al sofà, mirant el mòbil i la televisió.
5. INTERIOR-DIA-PASSADÍS La Júlia es dirigeix cap a la porta de casa, busca les claus, no les troba i com que no pot entrar marxa amb cara de decepció.
6. EXTERIOR-DIA-TERRAT La Júlia obrint una bossa de patates i menjant amb cara sèria, sentada al terra.

Fragment de l'escaleta del retrat audiovisual "Júlia" fet per Laia

Núm de pla/ Durada	Quadre (imatge del que veiem)	Descripció (Text que narra el que està passant)	Imatge (Tipus de pla/angle de visió/moviments de càmera/transicions)	So (diàlegs/veu en off/Música/efectes de so)
1 (Habitació) 5"		S'ensenya tota l'habitació	-Panoràmica circular -Pla general habitació -Angle de visió normal	-So dels ocells
2 (Habitació) 2"		Es veu el despertador sonant i una ma apareix del llit i l'apaga	-Cap moviment de càmera -Pla detall despertador -Angle de visió rasant (damunt la taula)	-So del despertador -Després música (Stayin' alive)
3 (Habitació) 5"		Es veuen les sabatilles de "patitos" i com se les posa i camina cap a la càmera	-Cap moviment de càmera -Pla detall de les sabates que van apropant-se -Angle de visió rasant (al terra)	-Mateixa música i veu en off "Como cada mañana el despertador suena a las 8:05"

Fragment del guió il·lustrat del retrat audiovisual "Alba" fet per Maria, Irene, Ianula i Eli

Fotogrames del retrat audiovisual "Pèl verd" fet per Eva

e) Avaluació i conclusions finals

La professora va informar sobre els ítems d'avaluació en el moment de fer la proposta de videocreació. Durant la posada en comú a classe, vam fer servir una pauta amb els diferents criteris d'avaluació en un exercici de valoració crítica personal de tots els vídeos presentats.

Nom i cognoms: Candela Gómez i Aneka Barberena

TÍTOL /AUTORS DEL VÍDEO	ORIGINALITAT (és sorprenent, imprevisible, innovador, poètic, suggerent, divertit, no ens debxa indiferents...)	CAPACITAT COMUNICATIVA (s'entén perfectament el missatge que es vol transmetre)	FILMACIÓ/FOTOGRAFIA (il·luminació adequada, enfocament/nitidesa de la imatge, coherència i bon criteri en la utilització dels tipus de pla, els angles de visió, els moviments de càmera, etc.)	EDICIÓ/MUNTATGE (coherència en la narració audiovisual, continuitat/racord, sincronització amb la música, efectes de so, transicions, crèdits finals, etc.)	MITJANA FINAL
Laura Gené Maïna Núria	7	10	10	9	9
Julieta Durán	10	10	10	10	10
Max	10	10	9	9	9'5
Jordi i David	10	10	8	8	9
Ella i Carla	7	8	7	6	7
Marta i Laura	6	6	6	8	6'5
Eric persira	10	8	7	6	

Exemple d'avaluació dels vídeos presentats

Volem fer el balanç de l'experiència fent servir testimonis de l'alumnat:

Eva: "La idea que vull transmetre és que no som només el nostre aspecte físic, que cadascú és com és i que fins que no coneguem a la persona, mai hauríem de jutjar-la pel seu aspecte".

Eli: "El nostre vídeo consisteix en descriure el dia a dia d'una persona una miqueta "peculiar"; és un noi, però li agrada ser una noia. La nostra intenció és fer veure a la gent que aquestes coses estan a l'ordre del dia, i cada vegada és més comú trobar-se una persona d'aquestes característiques. Les hem d'acceptar perquè són persones igual que les altres, amb els mateixos drets i se les ha de respectar."

Fotogrames del retrat audiovisual "James Dean no ha mort" fet per Gerard, Alicia, Eric i Laura

Gerard: "La intenció és recordar aquells ídols que tothom té i la importància i influència que tenen sobre nosaltres".

Júlia: "Gràcies a aquest treball he pogut gaudir i passar-ho bé, i conèixer encara més a l'Anna, la protagonista del vídeo".

Lian: "Ens vam proposar que el curt servís per criticar alguna cosa, per reivindicar o per fer reflexionar. Al final vam arribar a la idea: l'estrès d'un estudiant, el fet d'estar sotmesos a unes aspiracions per parts dels pares i/o professors que potser no som capaços d'arribar".

María: "El missatge que volia donar és que, malgrat tot, sempre hi ha esperança per a continuar avançant".

Elena: "Vaig estar donant-li voltes al cap fins que se'm va ocórrer fer un retrat de la Humanitat, és a dir, com la humanitat ha anat evolucionat amb el pas del temps i fer la reflexió sobre quin tipus de humanitat estem creant, aprofitant per criticar les noves tecnologies".

Fotogrames del retrat audiovisual "Per damunt de tot" fet per Lian, Gina i Mar

1.2. OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT

Objectius curriculars de la matèria Cultura Audiovisual:

- Cercar alternatives tecnològiques adequades a determinades situacions comunicatives per a la producció de missatges visuals o audiovisuals i apreciar les diverses tecnologies de captació i generació d'imatges, com un mitjà adient per a l'autoexpressió, la creació artística i la comunicació d'idees.
- Valorar la importància dels missatges visuals i audiovisuals dels mitjans de comunicació de massa en la societat actual i mostrar una actitud crítica especialment envers els productes estereotipats, tant des del punt de vista de la persona emissora-creadora com de la receptora-consumidora.
- Mostrar interès per les obres de creació realitzades o enregistrades amb mitjans tecnològics i descriure-les correctament emprant la terminologia específica.
- Aplicar coneixements de producció d'imatges tecnològiques en la realització de projectes, desenvolupant diferents dinàmiques de treball individual i en grup, de manera activa, planificada i responsable.

Altres objectius de l'experiència:

- Reflexionar sobre algunes qüestions que afecten a la nostra vida i els nostres comportaments socials.
- Reconèixer la creació audiovisual, i l'art en general, com a eina útil de recerca personal i social.

1.3. NOMBRE D'ALUMNES QUE HI HAN PARTICIPAT

Durant el curs 2015-2016: 73 alumnes. Durant el curs 2016-2017: 71 alumnes.

1.4. CONTEXT EN QUÈ S'HA DESENVOLUPAT

Aquesta experiència educativa s'ha desenvolupat a Tarragona, amb alumnat de primer de batxillerat (de diferents modalitats) de l'institut Antoni de Martí i Franquès, durant el tercer trimestre dels cursos 2015/2016 i 2016/2017, dins el marc de la matèria Cultura Audiovisual.

1.5. VALORACIÓ DE L'ACTIVITAT PER PART DEL PROFESSORAT

Les arts visuals en secundària constitueixen un camp d'acció privilegiat per a posar en relació els continguts curriculars amb l'experiència viscuda i els contextos socials i culturals dels participants. El llenguatge audiovisual (aplicat al vídeo) i el llenguatge escrit i oral (aplicat a la descripció de cada retrat i veu en off) ens han donat l'oportunitat de treballar transversalment en aquesta direcció fent servir mitjans proper al jovent.

Volem destacar alguns aspectes educatius de l'activitat:

- Hem pogut comprovar que la creació audiovisual no s'improvisa, sinó que té una planificació prèvia mitjançant el **guió**.
- El retrat audiovisual ha estat l'excusa per **indagar** sobre la nostra relació amb les persones que ens envolten i conèixer-les millor. En el cas dels autoretrats, hem tingut l'oportunitat de **reflexionar** sobre nosaltres mateixos, els nostres interessos i les nostres inquietuds.
- La creació de retrats de ficció ha servit per **posicionar-nos** sobre alguns aspectes del nostre entorn que volem reivindicar i millorar, com l'acceptació de persones diferents a nosaltres (transsexuals en "Alba"), o l'empatia com a actitud necessària en la bona relació amb els altres (relació pares i fills en "Per sobre de tot"), per exemple.
- La creació audiovisual ens ha fet veure l'art no només com a objecte d'estudi deslligat de la nostra vida, sinó com una realitat viscuda i una **oportunitat d'expressar-nos i de comunicar idees**, en aquest cas, a través del vídeo.

- Hem utilitzat la **retòrica de la imatge** per enriquir el discurs audiovisual, fent servir comparacions ("Pel verd": Clara té el pel verd com la clorofil·la; "James Dean no ha muerto": Eric es compara físicament amb James Dean); metàfores ("James Dean no ha muerto": la maleta = viatge en el temps; "Anna": ulls = manera de veure el món; "Orphic": papallona = llibertat); ironia ("Per sobre de tot" o "Júlia": fent que la veu en off mostri el contrari que les imatges).
- El projecte ha fomentat el **treball cooperatiu** perquè l'hem desenvolupat en petits grups de treball, on cadascú ha assumit el seu rol, ja sigui darrera de la càmera, fent d'actor o actriu, editant el vídeo final... I ens ha donat l'oportunitat d'aprendre a respectar els diferents punts de vista i a consensuar les decisions en les diferents fases del treball.
- Ens hem familiaritzat amb els mitjans audiovisuals, utilitzant els **recursos propis de la creació i la producció de vídeo**, i hem reconegut la utilitat d'aquests mitjans per a expressar idees, emocions i sentiments.
- Hem desenvolupat **capacitats creatives i imaginatives**, tot valorant els productes audiovisuals com a manifestacions culturals i artístiques, i hem emprat el lèxic i la terminologia propis del llenguatge audiovisual.

Fotogrames del retrat audiovisual "Alba" fet per Maria, Irene, Ianula i Eli

2. Competències bàsiques treballades i àrees curriculars incloses.

2.1. COMPETÈNCIES BÀSIQUES TREBALLADES

Competències específiques de la matèria Cultura Audiovisual:

- **Competència comunicativa visual i audiovisual**, en el coneixement i utilització del llenguatge visual i audiovisual; en els processos de creació, producció, distribució i exhibició dels productes visuals i audiovisuals; en l'ús de les tecnologies d'enregistrament i creació visual i audiovisual; en el coneixement de les audiències i el context de recepció dels productes i creacions visuals i audiovisuals. L'alumnat ha pogut aplicar a les seves creacions els diferents conceptes apresos a la matèria (composició de la imatge, tipologia de plans, angles de visió, moviments de càmera, tipus de muntatge, etc.) per tal de comunicar un missatge personal.
- **Competència en la sensibilitat estètica**, en la facultat de percebre les qualitats plàstiques i emotives dels productes visuals i audiovisuals, en aquest cas dels exemples preliminars projectats a classe i dels treballs finals dels companys i les companyes.
- **Competència en la creativitat artística**, en l'expressió original de la pròpia sensibilitat i ideologia, ja que hem partit d'una proposta general donant l'oportunitat a l'alumnat a manifestar la seva personalitat.
- **Competència cultural artística**, en la interpretació, reflexió i actitud crítica envers els productes visuals i audiovisuals comentats durant el projecte.

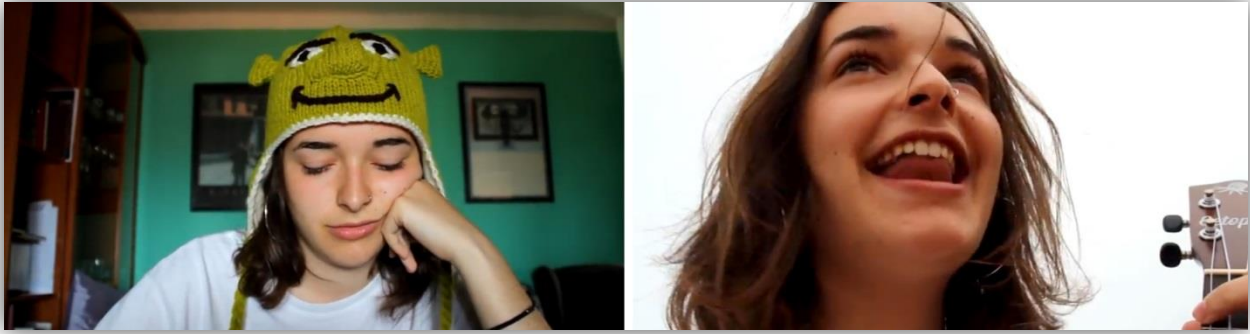
Fotogrames del retrat audiovisual "Gama de grises" fet per Julieta

Altres competències generals del batxillerat:

- **Competència comunicativa**, en la producció de missatges visuals i audiovisuals, amb el coneixement dels processos, estructures i produccions comunicatius i dels mitjans de comunicació de massa presents en la cultura audiovisual.
- **Competència en recerca**, tant pel que fa a l'àmbit personal com metodològic, en l'ús d'estratègies per conèixer, interpretar i valorar els productes i les creacions de la cultura audiovisual, tot establint relacions entre diferents tipus de llenguatges.
- **Competència en el tractament i la gestió de la informació** com a mecanisme fonamental per aprendre i valorar les creacions i els productes visuals i audiovisuals i consolidar el pensament relacional.
- **Competència digital**, en el domini de l'instrumental bàsic necessari per a les creacions i produccions visuals i audiovisuals, però també cultural, pel que fa al coneixement de les convergències de continguts i mitjans que conformen el context social.
- **Competència personal i interpersonal**, en la creació i producció col·lectiva de productes visuals i audiovisuals, pròpies dels nous processos de comunicació, intercanvi i cooperació global que possibilita la cultura audiovisual.
- I, finalment, la **competència en el coneixement i la interacció amb el món**, per la utilització de les eines audiovisuals per al coneixement i la valoració dels fenòmens globals, d'identitat col·lectiva i intercultural que ofereix la cultura audiovisual.

Fotogrames del retrat audiovisual "Júlia" fet per Laia

Fotogrames del retrat audiovisual "Vida de merda" fet per Max

2.2. ÀREES CURRICULARS INCLOSES

A part de la matèria **Cultura Audiovisual**, el projecte inclou les àrees:

- **Llengües**, en la fase de presa de decisions i de redacció escrita del retrat (llengua oral i escrita, a classe), en la creació del guió tècnic il·lustrat i en la incorporació de la veu en off al vídeo (escrita i oral) i en la reflexió sobre el procés de creació i la valoració final del vídeo (llengua escrita, al portafolis digital de l'alumne).
- **Ciències socials (història del món contemporani)**, en fer videocreacions sobre algunes qüestions socials, com ara: l'acceptació de la diversitat o el futur de la humanitat degut al desenvolupament tecnològic.

3. Continguts, temporització i recursos humans i materials.

3.1. CONTINGUTS CURRICULARS DE L'EXPERIÈNCIA EDUCATIVA

La imatge tecnològica en moviment

- Identificació dels elements bàsics del llenguatge audiovisual i els seus codis: enquadrament, pla, moviments de càmera, transicions i seqüència.
- Ús de metodologies per a l'anàlisi i la interpretació de les imatges en moviment.
- Reconeixement dels fonaments tecnològics de la imatge audiovisual: la càmera de vídeo digital i l'edició no lineal.

- Caracterització del muntatge audiovisual i de la noció de temps: el guió, la narració i la continuïtat temporal i espacial. Experimentació a partir de la realització, edició i postproducció de documents audiovisuals senzills.
- Caracterització de les tipologies, to i expressivitat del so en el mitjà audiovisual. Experimentació a partir de sistemes i equipaments de captura, registre, tractament i reproducció d'imatges i sons.

La cultura audiovisual i la societat contemporània

- Identificació i anàlisi crítica de les noves formes i funcions de la publicitat en la societat actual. Valoració de la dimensió tècnica, artística i social de la publicitat: de la imatge estereotipada a la denúncia social.
- Valoració dels contextos de recepció i ús dels mitjans de comunicació de massa: programacions, públic i audiències. Reflexió a l'entorn dels components ètics dels mitjans de comunicació: la llibertat d'expressió i els drets individuals de les persones consumidores.

3.2. TEMPORITZACIÓ

Activitats inicials	<ul style="list-style-type: none"> - Projectió i comentari d'exemples de retrats audiovisuals cinematogràfics i de companys de cursos anteriors (2 hores). - Lectura i comentari de retrats literaris en llengua catalana i castellana (1 hora). 	1ª quinzena d'Abril
Activitats de desenvolupament	<ul style="list-style-type: none"> - Escripció del retrat escrit i comentari a classe (2 hores). - Elaboració del guió il·lustrat i comentari a classe (4 hores). - Filmació i edició (fora de l'horari escolar) 	2ª quinzena d'Abril
Activitats de síntesi	<ul style="list-style-type: none"> - Posada en comú: projecció i avaluació conjunta dels vídeos fets (2 h). 	1ª quinzena de Maig

Cal remarcar que el projecte s'ha portat a terme de forma simultània al desenvolupament dels continguts de la matèria Cultura Audiovisual propis del tercer trimestre: la imatge tecnològica en moviment i la cultura audiovisual en la societat contemporània.

Els mesos dedicats varien lleugerament segons si el retrat es va fer durant el curs 2015-2016 o bé durant el curs 2016-2017, però en ambdós casos ha coincidit amb el tercer trimestre del curs.

3.3. RECURSOS

- **Recursos humans:** alumnat de 1r de batxillerat de les diferents modalitats i professora de Cultura Audiovisual: Eloïsa Valero.
- **Recursos materials:** aula de teoria, aula d'informàtica i canó de projecció.

Alumnat de Cultura Audiovisual de primer de batxillerat

Institut Antoni de Martí i Franquès, Tarragona

Març 2018